

شناخت راهکارهای موثر بر جلب مشارکت ساکنان سکونت گاه‌های حاشیه‌ای در ساماندهی طرح‌های شهری

الهام ناظمی، زهرا مهوش محمدی

۱- عضو هیئت علمی دانشکده هنر، معماری و شهرسازی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد نجف آباد،

اصفهان، ایران

۲- کارشناس مهندسی شهرسازی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد نجف آباد، اصفهان، ایران

Email: fafa_momo2008@yahoo.com

چکیده

مواجهه با مسئله سکونت‌گاه‌های حاشیه‌ای با رویکرد شهرسازی مشارکتی و از طریق ابزارهایی همانند خودیاری اهالی از جمله رویکردهای اصلی برای ساماندهی این بافت‌ها به شمار می‌رود. به همین منظور در این پژوهش به شناخت راهکارهای نو در جهت استفاده از شهرسازی مشارکتی در ساماندهی طرح‌های شهری با در نظر گرفتن واقعیت و تدابیر مرتبط با بافت‌های سکونت‌گاه‌های حاشیه‌ای پرداخته شده است، لذا تلاش گردیده تا با استفاده از مطالعات اسنادی و کتابخانه‌ای و جمع‌آوری اطلاعات لازم به روش توصیفی و تحلیلی به ارائه راهکارها و پیشنهادات لازم در این زمینه پرداخته شود.

کلمات کلیدی: شهرسازی مشارکتی، سکونت‌گاه‌های حاشیه‌ای، مشارکت ساکنان بافت‌های فرسوده، ساماندهی طرح‌های شهری.

۱. مقدمه و هدف

بسیاری از محققان و متخصصان امور شهری بر این باورند که باید در نظام مدیریت شهری و شهرسازی تغییراتی داده شود، البته می‌دانیم که شیوه‌های شهرسازی متفاوت است و برای ساماندهی شهرها دیدگاه‌های یکسانی وجود ندارد، ولی امروزه یکی از رهیافت‌هایی که جهت کاهش این مشکلات پیشنهاد و به شدت روی آن تاکید می‌شود استفاده از برنامه‌ریزی شهرسازی مشارکتی است. اصولاً مشارکت شهروندان در اداره امور شهر نتایج بسیار مثبتی را به دنبال دارد که از آن جمله می‌توان به کاهش محدودیت‌ها و مشکلات مدیریت شهری، صرفه‌جویی در هزینه‌ها، افزایش همکاری‌های اجتماعی، افزایش حس تعلق آنان به شهر، ایجاد و تقویت پایه‌های جامعه مدنی اشاره کرد. شهرسازی مشارکتی پیشنهادی است برای نهادینه کردن حضور شهروندان در تصمیم‌گیری‌های شهری که امروزه دموکراسی مشارکتی- محلی‌گرایی نام دارد، شهرسازی مشارکتی کمک خواستن از شهروندان برای اجرای طرح‌های شهری و دخالت دادن آنها در تصمیم‌گیری‌ها که جایگزین برنامه‌ریزی متمرکز است، حضور شهروندان در عرصه تصمیم‌گیری و نزدیکی و هماهنگی آنان با مسئولان و متخصصان در دستیابی هرچه سریع‌تر به خواسته‌ها و نیازهایشان مطابق با شرایط زندگی و ویژگی‌های اجتماعی و اقتصادی از طریق فرآیند شهرسازی مشارکتی و مردمی میسر می‌شود.

در شرایط فعلی جامعه ما که موضوع مشارکت در تمامی زمینه‌ها به طور جدی مطرح شده و بحث جامعه مدنی به گفتمان روز بدل گشته است، بررسی و تحلیل موضوع مشارکت مردم در فرآیند شهرسازی ضرورت انکار ناپذیر یافته و مباحث مختلف شهرسازی مشارکتی به مقوله‌ای مهم و با ارزش تبدیل شده است و به نظر می‌رسد بسترهای لازم جهت جلب مشارکت ساکنان بافت‌های فرسوده‌ی حاشیه‌ی شهرها در ساماندهی طرح‌های شهری وجود دارد و مردم تا حدوده زیادی جایگاه خویش را یافته‌اند.

۲. تعاریف و مفاهیم

مشارکت به معنای شراکت و همکاری در کاری، امری یا فعالیت‌ها و حضور در جمعی، گروهی و سازمانی جهت بحث و تصمیم‌گیری چه به صورت فعال و چه به صورت غیرفعال است. در مجموع، جوهره اصلی مشارکت را باید در فرآیند درگیری، فعالیت و تاثیرپذیری دانست. [10] که نتیجه می‌تواند به احساس تعهد افراد در بین افراد جامعه بیانجامد. [11] بنابراین در تعریف مشارکت سه اندیشه نهفته است:

- درگیری ذهنی و عاطفی
- انگیزش برای یاری دادن
- پذیرش مسئولیت، [8]

بر این اساس می‌توان گفت که به لحاظ کارکردی مفهوم مشارکت در برگیرنده این موضوع اصلی است که افراد و کل جامعه با تاثیرگذاری مستقیم و غیر مستقیم خود در امور شهری و سایر موضوعات مرتبط از منافع آن متمتع می‌گردند. شهروندان با مشارکت در امور شهری به شبکه‌ای از روابطی وصل می‌گردند که در آینده می‌تواند نقش حمایتی را برای آنان بازی نماید. مخصوصاً در جامعه‌ای که تعداد اقشار آسیب پذیر بیشتر است، مشارکت‌دهی آنان در امور شهری باعث افزایش عزت نفس، افزایش تعامل اجتماعی و افزایش تجربه و مهارت‌های مشارکت کنندگان می‌گردد.

بنابراین مشارکت مردم در روند تصمیم‌گیری شهری و... یکی از عناصر اصلی حکومت مردمی بوده و افزایش مشارکت مردم در امور شهری می‌تواند در ایجاد تعادل شهری نقش ارزنده‌ای را ایفا نماید. این موارد نشان می‌دهد که در جهان آشفته و زندگی پیچیده شهری بدون همکاری و مساعدت مردمی نمی‌توان به توسعه شهری دست یافت. لذا ایجاب می‌کند که افراد جامعه در تمامی امور شهری همکار فعال و گسترده‌ای را دنبال کرده و با مشارکت فعال در جامعه خواسته‌های مشروعشان را تحقق بخشند. بنیادی‌ترین اندیشه زیرساز مشارکت پذیرش اصل برابری مردمان است و در این مفهوم مشارکت بر سه ارزش بنیادی تاکید می‌گذارد:

- سهیم کردن مردم در قدرت و اختیار
- راه دادن مردم به نظارت بر سرنوشت خویش
- بازگشودن فرصت‌های پیشرفت به روی مردم در رده‌های زیرین جامعه، [9]

باید گفت آگاهی یافتن و داشتن اطلاعات مورد نیاز پیش شرط هر نوع مشارکتی است. مشارکت موثر و سهیم شدن در زندگی محلی بدون داشتن اطلاعات کافی ممکن نیست. اتفاقی نیست که برخی کشورها عدم شفافیت و نارسایی اطلاعات موجود در دسترس شهروندان را دو مشکل اساسی در مقابل توسعه و دموکراسی محلی قلم داد می‌کنند. حق شهروندان برای کسب اطلاعات کافی با مشارکت عمومی در وضع قوانین در سطح محلی و نیز سهیم شدن در اداره کردن خدمات عمومی محلی، ارتباط در مشارکت نام دارد. [11]

۳. اشکال مختلف مشارکت مردم

از نظر در یسکل اشکال مختلفی از مشارکت وجود دارد که شامل موارد زیر می باشد:

- ۱- مشاوره: وقتی است که مسئولین با برنامه ریزان نظرات مردم را جویا می شوند و به نظرات آنها به طور جدی در تصمیم گیری ها توجه می شود.
- ۲- بسیج اجتماعی: وقتی است که از مردم خواسته می شود در برنامه ای که از قبل تدارک دیده شده شرکت کنند. بسیج اجتماعی می تواند به مشارکتی معنادار تبدیل گردد به شرطی که: مردم به اندازه ای کافی نسبت به کاری که انجام می دهند اطلاعات داشته باشند، مشارکت کاملا داوطلبانه و اختیاری باشد و آراء و نظرات مردم بر تصمیمات و نتایج طرح تاثیر بگذارد.
- ۳- مسئولیت پذیری مردم: وقتی صورت می گیرد که شهروندان فعالیتی را آغاز می کنند خود تصمیمات را اتخاذ کرده و نهایتا محصول نهایی کار را تعیین می کنند. سطح تعامل با دیگر افراد جامعه نسبتا پایین است اما قدرت تصمیم گیری بالاست.
- ۴- سهیم شدن در تصمیمات: وقتی است که همه ی اعضای جامعه بدون در نظر گرفتن سن و سوابقشان فرصت می یابند تا در روند امور شرکت کنند و سهم برابری برای تاثیرگذاری بر تصمیمات داشته باشند. مهم این نیست که طرح توسط دولت یا مردم آغاز شده باشد بلکه آنچه اهمیت دارد این است که متصدیان طرح اهمیت جلب همکاری و مشارکت سایر اعضای جامعه در جریان برنامه ریزی و تصمیم گیری را درک نمایند. [3]

۴. ویژگی های مشارکت

- با بررسی مفهوم مشارکت از دیدگاه های گوناگون که در جدول شماره یک قرار دارد و بر اساس تعریف قبلی مطرح شده بر آن می توان به موارد زیر به عنوان پاره ای از ویژگی های مشارکت اشاره نمود.
- شفافیت: اهداف پروژه های مشارکتی برای شرکت کنندگان آشکار است.
 - فراگیر بودن: فرآیندهای مشارکتی باید برای تمامی اعضای جامعه علیرغم سن، جنسیت، نژاد یا قوم، مذهب، ناتوانی (نقص عضو یا معلولیت) و وضعیت اقتصادی- اجتماعی قابل حصول باشد.
 - تعاملی بودن: مشارکت به معنای آن است که ساکنان محلی حق ابراز عقیده داشته باشند در عین حال به سایر عقاید در اجتماع خود از جمله عقاید جوانان گوش فرادهند.
 - انعطاف پذیری: از آنجا که فرآیند مشارکت به نیازها و شرایط محلی پاسخ می دهد هر فرآیندی به تنهایی متفاوت است. در حالیکه ممکن است یک رویکرد کلی یکپارچگی وجود داشته باشد، توالی دقیق مراحل یکسان نیست.
 - مرتبط بودن: مشارکت به معنای دانش محلی درباره محدوده ای که در آن زندگی می کنند و موضوعات تاثیرگذاری بر زندگی آنان استوار است.
 - قابل آموزش بودن: مشارکت یک فرآیند آموزشی برای همگان از جمله حامیان مالی پروژه، مقامات محلی، کارکنان پروژه و ساکنان محدوده از همه گروه های سنی است.
 - متفکرانه بودن: مشارکت به نحو قابل توجهی بر نقش تفکر به عنوان فرصتی برای اشخاص و آموزش گروهی تاکید می کند.
 - تغییر دهنده گی: هدف نهایی توسعه مشارکت ایجاد تغییر در جامعه محلی به اشکال گوناگون است.

- افزایش پایداری: چنانچه ساکنان محلی از پروژه ای حمایت کنند و احساس کنند پروژه پاسخگوی نیازهای آنان است، آنگاه بیش از پیش در تحقق و مدیریت مداوم آن مشارکت کرده و بدین ترتیب از پایداری پروژه حمایت کنند.
- فردی و جمعی بودن: مشارکت یک روند تعامل انسانی است که موفقیت آن با توجه به دیدگاهها ارزش و مهارت های افراد، سازمان ها و جوامع دخیل تعیین می شود.
- داوطلبانه بودن: مشارکت هرگز یک الزام نیست. افراد در فرآیند مشارکت دخیل می شوند، زیرا آنها اهمیت موضوع را درک کرده به روش های مشارکت آگاهند و معتقدند که مشارکت آنان می تواند تغییر ایجاد کند. [12]

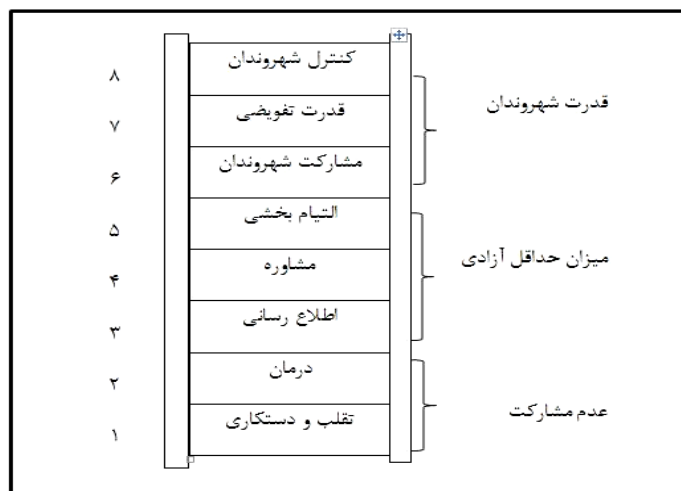
جدول شماره (۱): مفهوم مشارکت از دیدگاه صاحب نظران

صاحب نظران	تعریف	مفهوم
کلاک و رابرتز ۱۹۷۳	مشارکت شامل هر فرآیندی است که از طریق آن افراد سهمی در رسیدن به تصمیم های مدیریتی توسعه دارند.	فرآیند
پیترسون ۱۹۸۹	مشارکت سیستمی از مدیریت است که در قالب آن افراد بر تصمیم های توسعه ای اثر می گذارد.	نفوذ و کنترل
رامرز ۱۹۶۹	مشارکت کلیه اشکال اعمال قدرت توسط زیر دستان است که از نظر آنها مشروع جلوه کند.	شکل اعمال قدرت
لاکه، شویچی و لاتام ۱۹۸۸	مشارکت تصمیم گیری مشترک است و باید از تصمیم گیری دستوری و یا تفویض اختیار به غیر تمیز داده شود.	تصمیم گیری
واوم و لوتانز ۱۹۷۷، ۱۹۵۹	مشارکت عبارت است از ادراک هر فرد از میزان نفوذی که بر تصمیم گیری دارد و مقایسه آن با میزان نفوذ واقعی وی در تصمیم گیری.	ادراک نفوذ

ماخذ: [2]

۵. تئوری مشارکت ارنشتاین

ارنشتاین مشارکت شهروندی را با تغییر قدرت شهروندی به کار گرفت و ثابت کرده که مدل سودمندی در گفتگوهای مداوم درباره درگیری جامعه در فرآیند برنامه ریزی است که برای توضیح آن از استعاره نردبان مشارکت استفاده کرد. مدل ارنشتاین ملاحظه قدرت اختصاص یافته به مردم را نشان می دهد و ابزار کارآمدی در آزمایش ماهیت متدهای مشارکتی گوناگون برنامه ریزی است. [5]

شکل شماره (۱): نردبان مشارکت ارنشتاین

در پایین‌ترین سطح نردبان ارنشتاین هیچ قدرتی برای شهروندان وجود ندارد. به عبارت دیگر عدم مشارکت در دوره خود را نشان می‌دهد که وی آنها دستکاری و درمان می‌نامد. به نظر ارنشتاین دستکاری به این معنا است که بعضی سازمان‌های دولتی شکل‌های ساختگی از مشارکت را تدارک دیده‌اند که هدف واقعی آنها آموزش شهروندان برای قبول کارهایی است که از قبل تکلیفشان روشن شده است. در پله‌ی بعدی شکل دیگری از عدم مشارکت معرفی می‌شود که درمان نام گرفته است. این نوع عدم مشارکت هم غیر صادقانه و هم خودخواهانه است. در اینجا هدف پیدا کردن راه چاره‌ای برای رد کردن دیدگاه-ها و رفتارهایی است که سازمان مربوطه خودش با آن موافق نیست اما نمی‌تواند این مساله را آشکارا بیان کند لذا در پوشش نظرخواهی از شهروندان آن دیدگاه‌ها را رد می‌کند. پله‌های دیگر این نردبان اطلاع‌رسانی و مشاوره است، این مرحله به معنی آگاه کردن شهروندان از حقایق موجود در مورد برنامه‌های حکومت و حقوق و مسئولیت‌های آنان و راهکارهای موجود است. اطلاع‌رسانی، مشاوره و کسب نظر شهروندان در صورتی که واقعی باشد و جریان اطلاعات یکسویه نباشد می‌تواند مفید باشد. [7]

۶. سطوح مختلف مشارکت مردمی

مشارکت سطوح و درجات متفاوتی می‌تواند داشته باشد، از تبادل اطلاعات و نظرسنجی اطلاعات گرفته تا کسب قدرت توسط مردم و نهادهای غیر دولتی و دخالت در کلیه مراحل تصمیم‌گیری و اجرا این درجات و سطوح مختلف از یک سواناشی از سیر تاریخی است که نظریه‌های مشارکت پیموده و از سوی دیگر وابسته به ساختارهای حکومتی و نوع فرهنگ و بینش حاکمان و مردم است. در تحقیقی که توسط بنیاد راونتری انگلستان تحت عنوان رهنمودهایی به مشارکت فعال انجام شده یک طیف پنج مرحله‌ای از مشارکت معرفی شده است:

- اطلاعات: صرف به مردم گفته می‌شود که چه طرحی تهیه شده است.
- مشاوره نظرخواهی: چند گزینه به مردم پیشنهاد می‌شود، نظرات آنها شنیده می‌شود ولی هیچ ایده جدیدی پذیرفته نیست.
- تصمیم‌گیری با یکدیگر: تشویق و حمایت از گزینه‌ها و ایده‌های جدید و فراهم آوردن فرصتهایی برای تصمیم‌گیری جمعی
- اقدام جمعی: افراد با منافع متفاوت در مورد اینکه چه چیزی خوب است تصمیم می‌گیرند و همکاری را به منظور انجام آن شکل می‌دهند.
- حمایت از منافع مستقل جامعه: به وسیله گروه‌های محلی یا سازمان‌هایی که سرمایه، ابزار یا دیگر حمایت‌ها را به منظور اجرای وظایفشان تحت خطوط راهنما- دستورالعمل‌های کلی- فراهم کرده‌اند. [6]

۷. فنون و تکنیک‌های شهرسازی مشارکتی

چگونگی انجام مشارکت به فنون و روش‌هایی وابسته است که عملاً مورد استفاده و بهره‌برداری قرار می‌گیرد. این فنون با توجه به میزان و نحوه مشارکت مردم، ساختار و انواع بسیار متفاوتی دارد بر این اساس فنون مشارکت مردمی به سه گروه عمده تقسیم می‌شود:

- روش‌های سنتی اطلاعات‌دهی و مشورت: این روش‌ها معمولاً تأثیر کمی بر تصمیمات اتخاذ شده دارد، این روش‌ها بیشتر با تکیه بر جمع‌آوری اطلاعات و برقراری روابط عمومی صورت می‌گیرد.

- روش‌های موثر بر تصمیم‌گیری: روش‌های که قادرند موجب تاثیر زیادی بر فرآیند تصمیم‌گیری، داشته باشند. مانند: فعالیت‌های در زمینه طراحی یا برنامه‌ریزی
- روش‌های خودیاری: در این روش‌ها مردم با در نظر داشتن منافع خود به صورت خودجوش اقدام به فعالیت می‌کنند. هدف این روش قدرتمند کردن مردم به نحوی است که خود رشته امور را به دست گیرند. [4]

۸. نتیجه‌گیری

- کمبود سرمایه انسانی در اهالی محدوده بافت فرسوده در خصوص بازسازی، کمبود سرمایه فرهنگی و اجتماعی از جمله مهم‌ترین نتایجی است که چرا مردم در اجرای پروژه‌های بافت فرسوده مشارکت فعال ندارند، حاصل شد. بنابراین مهم‌ترین مساله برای مشارکت تغییر نگرش مردم ساکن در بافت است. عناصر نگرش عبارتند از: (عناصر شناختی، عنصر احساسی، عنصر آمادگی برای عمل) همچنین از جمله مهم‌ترین ابعاد نگرش می‌توان به تضاد بین پیچیدگی شناختی و جنبه ارزشیابی ساده آن، همه عناصر بر همدیگر اثر می‌گذارند، نگرش پس از شکل‌گیری از ثبات نسبی برخوردار است و تابع اصل همسازی شناختی می‌باشد، اشاره کرد. با توجه به اینکه جریان و دست‌اندرکاران طرح‌های بازسازی باید اطلاعات مردم در خصوص پروژه‌ها را افزایش دهند (بعد شناختی)، با برخورد صادقانه، شفاف و مشارکت جویانه اعتماد آنها را برانگیزانند (بعد احساس) و در این صورت مردم برای مشارکت آمادگی عملی پیدا خواهند نمود (بعد عملی) و اگر این سه بعد با همدیگر اتفاق نیفتد عملاً ناهمسازی شناختی شکل می‌گیرد و مشارکت واقعی مردم محقق نخواهد شد.
- در بررسی نمونه‌های موفق نوساز و مرمت شهری به نکاتی می‌توان اشاره کرد که باعث موفقیت آنها در اجرا بوده است که می‌تواند در برنامه‌ریزی برای آینده مدنظر قرار گیرد:
- حضور بخش خصوصی در عملیات اجرایی طرح‌ها: در اکثر کشورهایی که به دخالت در بافت‌های فرسوده پرداخته‌اند دولت‌ها به عنوان ناظر شرکت داشته و یا حداکثر به برنامه‌ریزی اولیه پرداخته و هماهنگی بین ساکنین و بخش خصوصی را عهده‌دار شده‌اند.
 - تهیه یک طرح عملی برای اجرای پروژه که در آن نقش مردم و ساکنین در پروژه‌ها مشخص است: با توجه به پیچیدگی و مرحله‌ای بودن اجرای پروژه‌ها وجود برنامه از پیش تعیین شده به منظور شخصی کردن زمان انجام پروژه، وظایف عناصر حاضر در پروژه و چگونگی انجام پروژه ضروری است ضمن اینکه یکی از مهم‌ترین وجوهی که می‌تواند موفقیت پروژه را تضمین کند این است که مردم بخصوص ساکنین اطمینان از چگونگی اجرا و سهم خود در پروژه داشته باشند.
 - تاکید بر حفظ شالوده اصلی حاکم بر منطقه: تقریباً در تمامی موارد موفق نوسازی بافت فرسوده بعد از تصاحب زمین اقدام به جاده‌ی مجدد ساکنین شده است و سعی شده ویژگی‌های فرهنگی معماری حفظ شوند.
 - وجود نهاد برنامه‌ریز و گفتگو کننده با مردم: یکی از چالش‌های اساسی اجرای پروژه‌های نوسازی چگونگی گفتگو با مردم و متقاعد کردن آنها به شرکت و در اختیار قرار دادن زمین خود برای نوسازی است.
 - اجرای طرح به شکل آزمایشی: به منظور ارزیابی نتایج در حین پیشبرد برنامه جهت تنظیم فرآیند برنامه‌ریزی و مشخص شدن نواقص کار و رفع آنها در آینده.
 - ایجاد کمیته‌ای برای بررسی کامل بناها و ارزش گذاری بناهای تاریخی و قدیمی
 - توجه به فرهنگ و ساختار اجتماعی منطقه: امری که در کشورهای اطراف ایران اتفاق نیافتاده و معمولاً تنها وارد کننده تکنولوژی و معماری اروپائیان بوده‌اند.

- تخصیص خدمات اساسی برای مستمندان شهری: در طول مدت اجرای پروژه‌ها با توجه به نقل و انتقالات و اینکه بخش زیادی از ساکنین بافت‌های فرسوده منبع درآمدی کمی دارند، توجه خاص به این گروه ضرورت دارد.
- امنیت بخشی و تعریف نقش‌ها: مردم باید بدانند در نهایت به چه شهری دست خواهند یافت، به عبارت دیگر نتیجه کار چه خواهد شد؟ ضمن اینکه وظایف تفکیک شده و از دخالت‌های واحدهای مختلف در کارها که به شدت باعث نگرانی و عدم اطمینان مردم می‌شود جلوگیری شود.

۹. پیشنهادات

- یکی از مسایل مهم در نظام‌های مردم سالار میزان مشارکت شهروندان در برنامه‌ریزی‌های شهری است. شاید به طور کلی نتوان یک راهکار مناسب برای مشارکت مردم ارائه نمود. با توجه با یافته‌های خود در این پژوهش و هدفی که از مشارکت در نظر می‌باشد و ماهیت موضوعی که مورد بحث است، راهکارهای مختلفی ارائه می‌شود که مدیران و برنامه‌ریزان شهری می‌توانند از آنها برای جلب مشارکت شهروندان استفاده کنند.
- تشکیل شوراهای محلی در سطح محلات که این روش مشارکت، بهترین شیوه مشارکت مردم در جهت بهبود و ارتقاء محیطی است و نیز وجود جلسات هم‌اندیشی بین مردم و مسئولین در خصوص راه‌های مشارکت مردم
 - چارچوب‌های اصلی تهیه برنامه باید با موافقت ساکنان محلی تهیه شود و سپس بر اساس آنها کار برنامه‌ریزی آغاز شود.
 - رسانه‌های ارتباط جمعی، نسبت به اطلاع‌رسانی و آگاه‌سازی شهروندان و ارتقاء فرهنگ مشارکت‌پذیری اقدام‌های موثر عملی و اجرایی را معمول دارند، که می‌توان به چاپ نشریات خبری - خبرنامه‌های ویژه، نصب پوستر و پلاکاردهای تخصصی در زمینه موضوع مشارکت - ساخت فیلم‌های کوتاه و به ویژه تیزرهای انیمیشن، انجام تبلیغ عمومی در شبکه‌های تلویزیونی و حتی الامکان شبکه‌های رایانه‌ای جهت ارتقاء فرهنگ مشارکت به منظور توسعه مدیریت شهری و دیگر اقدامات از این دست اشاره داشت.
 - آگاه کردن مردم از طرح‌ها و برنامه‌ها و شرکت دادن، در ارتباط بودن با شهروندان بدون جهت سیاسی و نظرخواهی از شهروندان در خصوص اجرای طرح‌های شهری
 - مناسب بودن یک طرح یا پروژه برای منطقه مناسب با فرهنگ مردم
 - استفاده از اماکن عمومی - مذهبی در جهت پیشبرد و فرهنگ سازی، تصمیم‌گیری مردم و افزایش سطح اطلاعات عامه مردم در مورد معقول بودن خواسته‌ها و نظراتشان
 - اعطای بخشودگی مالیاتی برای شهروندانی که مشارکت در امور شهری دارند.
 - پیش از شروع به کار می‌بایست در مورد محل اقامت موقت ساکنین بافت تمهیدات لازم اندیشیده شود تا آنها راحت‌تر حاضر به همکاری شوند. محل اقامت مورد نظر می‌بایست تا حد امکان به محدوده طرح نزدیک باشد تا ساکنین از لحاظ دسترسی به محل کار یا تحصیل خود دچار مشکل نشوند. به این منظور می‌توان با استفاده از سرمایه‌گذاری اولیه (دولتی یا بخش خصوصی) در زمین‌های مخروبه، بایر یا دولتی اقدام به ساخت مسکن مجتمع و ارزان نمود تا در ابتدا به عنوان محل سکونت موقت و در آینده برای اقشار کم درآمد و مستاجرین مورد بهره‌برداری قرار گیرد.
 - وجود برنامه‌های بلند مدت مدون شهری و اطلاع رسانی به مردم
 - لازمه تحقق مشارکت مردمی اختیار داشتن حکومت‌های محلی و شورای شهر می‌باشد که می‌تواند برنامه‌ریزی جهت مشارکت انجام دهند، مسئولین امور شهری باید از افراد متخصص و متعهد به معنای واقعی باشند و نه صرفاً متعهد

- جلب مشارکت بیم مسئولین و مردم از طریق شفاف‌سازی نحوه‌ی هزینه کردن هر یک از طرح‌ها و پروژه‌های شهری به صورت مشخص و معلوم
- مسئولین باید این نکته را برای خود و همچنین شهروندان روشن کنند که هدف اصلی طرح‌های بهسازی بافت ارتقاء کیفیت زندگی شهروندان است و نه ارتقاء کیفیت بناها و فضاهای شهری

۱۰. مراجع

- ۱- استوکر، جری، مشارکت مردمی در شوراها، ترجمه: احمد رنجبر، مرکز پژوهش‌های مجلس، تهران، ۱۳۸۱
- ۲- اوکلی، پیتر و مارسدن، دیوید، رهیافت‌های مشارکت در توسعه روستایی، ترجمه: منصور محمود نژاد، چاپ اول، انتشارات مرکز تحقیقات و بررسی مسائل روستایی، تهران، ۱۳۷۰
- ۳- حبیبی، محسن و سعیدی رضوانی، هادی، شهرسازی مشارکتی: کاوشی نظری در شرایط ایران، فصل‌نامه هنرهای زیبا، شماره ۲۴، زمستان ۱۳۸۴
- ۴- حناچی، سیمین و دیگران، شهرسازی مشارکتی، مشارکت مردمی در برنامه‌ریزی توسعه و مدیریت شهری، مرکز مطالعات و تحقیقات شهرسازی و معماری ایران، وزارت مسکن و شهرسازی، ۱۳۷۹
- ۵- رهنما، محمدتقی، برنامه‌ریزی مناطق مرکزی شهرها (اصول، مبانی، تئوری‌ها، تجربیات و تکنیک‌ها)، دانشگاه فردوسی مشهد، انتشارات جهاد دانشگاهی، چاپ اول، ۱۳۸۸
- ۶- سید بکایی، سید جواد، شناخت و تحلیل نقش عنصر مشارکت مردمی در روند بهسازی بافت‌های فرسوده شهری (با تکیه بر مطالعه نمونه موردی: محور بین‌الحرمین، بافت قدیم شیراز)، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ۱۳۷۸
- ۷- شریفیان ثانی، مریم، مشارکت شهروندی، حکمرانی شهری و مدیریت شهری، تهران: فصل‌نامه مدیریت شهری، شماره ۸، زمستان ۱۳۸۰
- ۸- طوسی، محمدعلی، مشارکت در مدیریت و مالکیت، مرکز آموزش مدیریت دولتی، تهران، ۱۳۷۲
- ۹- طوسی، محمدعلی، مدیریت و مشارکت کارکنان، مرکز آموزش مدیریت دولتی، تهران، ۱۳۸۰
- ۱۰- علوی تبار، علیرضا، بررسی الگوی مشارکت شهروندان در اداره امور شهرها، جلد اول، انتشارات سازمان شهرداری‌های کشور، تهران، ۱۳۸۰
- ۱۱- فردرو، محسن و رضوانی، اصغر، دولت، مردم و همگرایی (مشارکت، توسعه و زمینه‌های گسترش مشارکت سیاسی)، مجموعه مقالات گردهمایی دولت و مشارکت مردمی، جلد دوم، تهران، ۱۳۸۱

12- Driskel, David, *Creating Better Cities With Children and Youth (A manual for participation)*, unasco publishing and Earthscan publication ltd, 2002